

Egipt i Mezopotamia

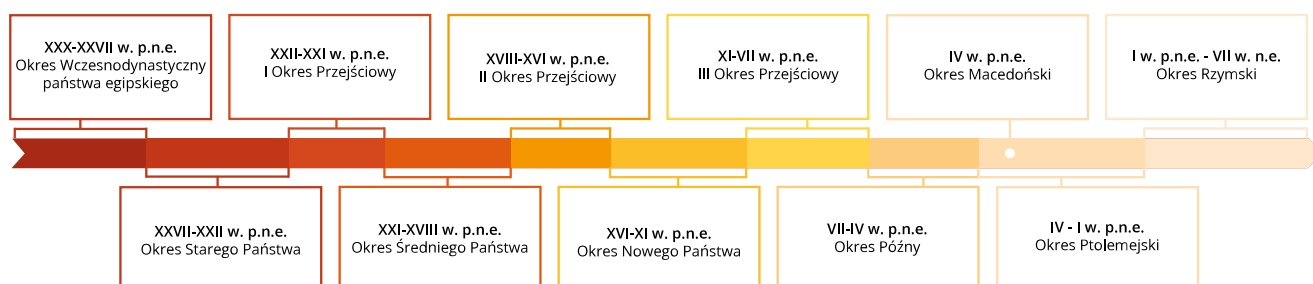
- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Mapa interaktywna](#)
- [Film + Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Cytat za: J. Zabłocka, T. Zawadzki, *Wybór źródeł do historii starożytnego Wschodu*, Poznań 1966, s. 140–141.
- Cytat za: A. Ziółkowski, *Historia powszechna. Starożytność*, Warszawa 2009, s. 257.

Około 3000 r. p.n.e. nastąpił podbój Dolnego Egiptu przez Górny Egipt. Faraona, który tego dokonał, Grecy nazywali Menesem. Ośrodkiem zjednoczenia i, co za tym idzie, stolicą państwa zostało miasto Memfis. Pierwszy władca całego Egiptu przekazał swoją władzę potomnym, stając się tym samym założycielem pierwszej dynastii. Historia starożytnego państwa egipskiego obejmuje ponad 2,5 tys. lat. Współcześni egiptolodzy dzielą jego dzieje na okresy panowania poszczególnych dynastii. Z okresów tych składają się większe epoki: Okres Wczesnodynastyczny (3000–XXVII w. p.n.e.), Starego Państwa (XXVII–XXII w. p.n.e.), Średniego Państwa (XXI–XVIII w. p.n.e.), Nowego Państwa (XVI–XI w. p.n.e.) oraz Okres Późny (od VII w. p.n.e. od podboju Egiptu najpierw przez Asyrię w drugiej połowie VII w. p.n.e., później przez Persję w 525 r. p.n.e. do 332 r. p.n.e.).

Źródło: Contentplus.sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Twoje cele

- Ocenisz, jak zorganizowana była władza w pierwszych imperiach starożytnych.
- Wyliczysz, na kiedy przypadł okres świetności Egiptu.
- Wymienisz, jakie państwa powstały na terenie Mezopotamii.

Przeczytaj

Egipt

Faraonowie panujący w okresie Starego Państwa zorganizowali rozbudowany aparat administracji państwowej. Był on utrzymywany z podatków pobieranych od wolnych chłopów przez posługujących się pismem poborców królewskich (pisarzy). Dzięki całej armii urzędników władcy Egiptu kontrolowali niemal wszystkie dziedziny życia: wyznaczyli wysokość i zakres zasiewów, nadzorowali system irygacyjny, budowali miasta i świątynie. **Deifikacja** faraonów powodowała ogromny dystans między rządzącym a poddanymi. Lud widywał króla wyłącznie przy okazji wielkich uroczystości, otoczonego ceremonialnym przepychem dworskim, ubranego we wsspaniałe szaty.

Fragment ściany przedstawiający faraona Mentuhotepa II, znaleziony w Deir el-Bahri, Teby, Egipt. Mentuhotep II panował w latach 2046-1995 p.n.e. lub 2061-2010 p.n.e., lub 2055-2004 p. n. e. Był sprawnym politykiem, organizatorem, wojownikiem i budowniczym. Za jego panowania Egipt opanował część terytorium Nubii. Faraon rozbudował i upiększył m.in. Świątynie Montu w Tod i Armant. Zwróć uwagę na nakrycie głowy Mentuhotepa II. To hedzet – wysoka, biała korona symbolizująca władzę nad Górnym Egiptem.

Źródło: fot. współczesna, Metropolitan Museum of Art, Wikimedia Commons, domena publiczna.

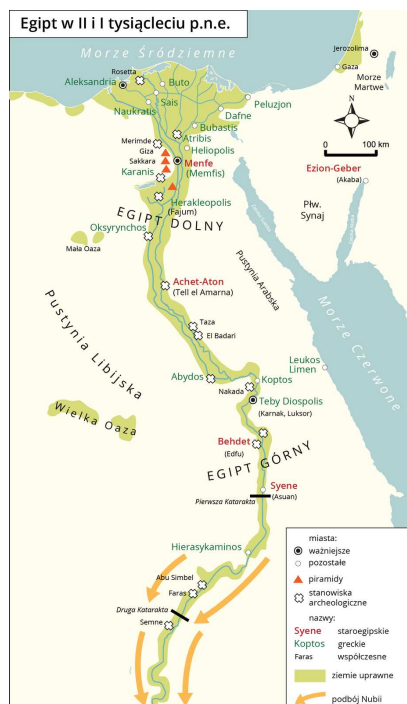
Stare Państwo osiągnęło szczyt potęgi za panowania III i IV **dynastii** (XXVII–XXV w. p.n.e.). Wówczas to faraonowie, zwłaszcza w okresach przerw w pracach rolniczych, zatrudnili ogromne rzesze chłopów egipskich przy budowie **piramid**. Największe grobowce zostały wzniesione w Gizie przez królów Chufu (gr. Cheops), Chafre i Menkaure. Faraonowie następnych dynastii budowali znacznie mniejsze piramidy. Co więcej, okazałe grobowce zaczęli sobie budować także urzędnicy dworscy posiadający majątki ziemskie. Wynikało to z osłabienia władzy monarszej. Około 2250 r. p.n.e. rozpoczął się trwający 200 lat okres zamieszek i wojen domowych, które położyły kres Staremu Państwu (od ok. 2160 r. p.n.e. nastąpił I okres przejściowy).

Sfinks, czyli posąg lwa z ludzką głową, przed piramidą faraona Chafre (Chefrena) w Gizie (połowa III tysiąclecia p.n.e.). Prawdopodobnie przedstawia wizerunek władcy Chefrena, z którego inicjatywy powstał. Posąg jest zwrócony twarzą na wschód, w kierunku Nilu. Na głowie Sfinksa znajduje się chusta nemes, symbolizująca władzę królewską. Rzeźba powstała prawdopodobnie około 2550 r. p.n.e., została wykuta w wapiennej skale, która ostała się po wybudowaniu Piramidy Cheopsa. Rzymski historyk Pliniusz Starszy podaje, iż twarz Sfinksa była zabarwiona na czerwono. Wyjaśnij, o czym świadczą tak spektakularne miejsca pochówków faraonów.

Źródło: Barcex, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Państwowość egipska odrodziła się ok. 2050 r. p.n.e. Nową stolicą zostało miasto Teby, co wiązało się m.in. ze wzmocnieniem kultu tebańskiego boga Amona.

Mapa przedstawiająca Egipt w II i I tysiącleciu p.n.e. Określ, w których rejonach koncentrowało się osadnictwo w Egipcie.

Źródło: Contentplus.sp. z o.o. na podstawie Stentor, licencja: CC BY-SA 3.0.

Faraonowie Średniego Państwa zorganizowali armię, rozpoczęli podboje i zajęli Nubię aż po trzecią kataraktę (próg rzeczny) na Nilu. Około 1778 r. p.n.e. Egipt przeżył najazd obcego etnicznie ludu Hyksosów. Najeźdźcy, używający bojowego zaprzęgu konnego – rydwanu, podporządkowali sobie Egipcjan i na sto lat przejęli rządy nad państwem (XV i XVI dynastia). Wtargnięcie Hyksosów zakończyło okres Średniego Państwa.

Faraon Ahmose I w bitwie przeciwko Hyksosom. Ahmose I panował prawdopodobnie w latach 1550 p.n.e. - 1525 p.n.e. Odziedziczył władzę w wieku około 10 lat, po śmierci swego brata. Jego panowanie zdominowały zmagania o zjednoczenie Egiptu i wyzwolenie obszaru Deltę spod władzy semickiego ludu Hyksosów oraz przywrócenie wpływów Egiptu w Nubii i Kanaan. Zwróć uwagę na wozy bojowe widoczne na ilustracji. Egipcjanie przejęli je od Hyksosów i wkrótce rydwany zrewolucjonizowały egipską armię.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Mezopotamia

W czasie, kiedy w Egipcie faraonowie z południa organizowali Stare Państwo (przełom IV i III tysiąclecia p.n.e.), na obszarach Mezopotamii Sumerowie stworzyli własną cywilizację, budując miasta-państwa, takie jak Ur, Lagasz, Uruk, ze świątyniami stanowiącymi ośrodki życia ludności.

Sumerowie wierzyli w wielu bogów, dlatego każde miasto miało swoje bóstwo opiekuńcze. Świątynie ku ich czci stawiano na szczytach konstrukcji zwanych zigguratami. Symbolizowały one szczyty górskie, zamieszkiwane przez bogów. Zwykle zigguraty umieszczone były w centrum miast babilońskich. Niektórzy architekci twierdzą, że były pierwowzorem biblijnej wieży Babel. Jak myślisz, skąd wzięły się te przypuszczenia? Źródło: Hardnfast, Wikimedia Commons, licencja: CC BY 3.0.

Około 2300 r. p.n.e. najazd semickich Akadów zakończył okres dominacji Sumerów w Mezopotamii. Militarna przewaga Semitów nad Sumerami wynikała ze stosowania łuku. Najeźdźcy po osiedleniu się w Mezopotamii przejęli sumeryjskie osiągnięcia cywilizacyjne. Doszło do stopienia się Akadów i Sumerów, dlatego też historycy starożytnej Mezopotamii nazywają przełom III i II tysiąclecia p.n.e. okresem Sumero-Akadu.

Stela przedstawiająca więźniów (prawdopodobnie Sumerów) eskortowanych przez żołnierza akadyjskiego, około 2300 r. p.n.e. Dlaczego jeńcy są nadzy?

Źródło: ALFGRN, Luwr, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 2.0.

Na początku II tysiąclecia p.n.e. na terenach między Tygrysem a Eufratem pojawiła się nowa fala semickich najeźdźców – Amorytów. Dali oni początek dwóm prężnym ośrodkom państwowym – Babilonowi i Asyrii. Państwa te zaczęły dążyć do narzucenia swojego zwierzchnictwa całej Mezopotamii. Rozpoczął się okres budowy imperiów. W pierwszej połowie XVIII w. p.n.e., za panowania króla Hammurabiego, przewagę w regionie zyskał Babilon. Od końca XXI w. p.n.e. drugą dominującą siłą w Mezopotamii byli Asyryjczycy. Konsekwentnie budowali oni swoje mocarstwo, które przetrwało następne 1400 lat. Państwo osiągnęło swój szczyt w VII stuleciu p.n.e., krótko po tym upadło. W czasie swojego rozkwitu władza Asyrii rozciągała się od Egiptu i Cypru na zachodzie aż po granicę z Persją na wschodzie.

Mapa przedstawiająca cywilizacje Mezopotamii w II i I tysiącleciu p.n.e. Wskaż najważniejszą cechę osadnictwa w tym rejonie.

Źródło: Contentplus.sp. z o.o. na podstawie Stentor, licencja: CC BY-SA 3.0.

W czasach panowania Hyksosów w Egipcie, w XVI w. p.n.e., do Azji Mniejszej, na pogranicze z Mezopotamią, przybyli z kolei najeźdźcy indoeuropejscy – Hetyci, którzy (podobnie jak Hyksosi) dysponowali zaprzęgami konnymi. To właśnie rydwany zapewniły im zwycięstwo. Założyli oni państwo w Azji Mniejszej i w północnej Syrii, swoim zwierzchnictwem starali się objąć Kanaan i cały Bliski Wschód. Hetyci jako pierwsi zastosowali żelazo do produkcji broni.

Wojownicy hetyccy na rydwanie bojowym. Konie tratują pokonanego i upokorzonego, nagiego przeciwnika. Opisz konstrukcję hetyckiego rydwanu.

Źródło: José Luiz, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 4.0.

Ciekawostka

Gilgamesz

W drugiej połowie XIX w., w trakcie wykopalisk archeologicznych prowadzonych w Niniwie, stolicy starożytnej Asyrii, odkryto zespół glinianych tabliczek pokrytych pismem klinowym. Zawierają one babiloński epos o Gilgameszu, królu Uruk.

Fragment XI tabliczki Eposu o Gilgameszu z opisem potopu ze zbiorów British Museum. Jak myślisz,

Wersja odnaleziona w Niniwie, najpełniejsza i najlepiej zachowana, została spisana w VII w. p.n.e. na polecenie króla asyryjskiego Aszurbanipala. Istnieją jednak również starsze fragmenty i warianty owego eposu. Wszystko to pozwala datować spisanie dzieła na okres świetności Babilonu w XVIII w. p.n.e. Wiele wskazuje także na to, że już wcześniej opowieści o czynach króla Uruk funkcjonowały w obiegu ustnym. Treścią eposu jest historia przyjaźni Gilgamesza i Enkindu. Ci dwaj wielcy bohaterowie najpierw się starli, następnie jednak zawarli ze sobą przyjaźń i potem ramię w ramię dokonywali heroicznych czynów, stacjali zwycięskie bitwy, walczyli z potworami. Gdy

skąd pochodzi nazwa pismo klinowe?

Źródło: Mike Peel, British Museum, Wikimedia Commons,
licencja: CC BY-SA 4.0.

Enkindu umarł, zrozpaczony Gilgamesz
przedsięwziął bezskuteczną wyprawę
w zaświaty, aby odzyskać przyjaciela.

Rywalizacja mocarstw. Szczyt potęgi Egiptu

W XVI w. p.n.e. Hyksosi zostali odsunięci od władzy w Egipcie. Rozpoczęła się epoka Nowego Państwa. Faraonowie utworzyli stałą armię, zjednoczyli kraj i rozpoczęli ekspansję w kierunku zachodnim (Libia) i północno-wschodnim (Kanaan, Fenicja, Syria). Szczyt mocarstwowej potęgi Egiptu przypadł na pierwszą połowę XV w. p.n.e. – lata panowania Totmesa III. Władza faraonów sięgała wówczas Eufratu. W następnych wiekach egipskiemu zwierzchnictwu nad Bliskim Wschodem poważnie zagrozili Hetyci. W piątym roku rządów faraona Ramzesa II, około 1286 r. p.n.e., doszło do decydującej bitwy pod Kadesz. Hetyci wciągnęli armię egipską w zasadzkę i pomimo, że bitwa pozostała nierozstrzygnięta odebrali Egipcjanom panowanie nad Syrią. Był to początek końca egipskiej hegemonii na Bliskim Wschodzie.

Agresywna polityka zewnętrzna miała dla Egiptu poważne konsekwencje. Nad Nil dotarło mnóstwo niewolników, wziętych w wyniku zwycięskich wojen. Jednocześnie do królestwa faraonów zaczęli licznie przybywać obcy osadnicy. Ważnym czynnikiem kształtującym wewnętrzną sytuację Nowego Państwa egipskiego stał się wzrost znaczenia kapłanów. Do szczególnie ostrego konfliktu między nimi a faraonem doszło w XIV w. p.n.e., za panowania Amenhotepa IV (gr. Amenofisa), który przybrał imię Echnatona. Władca ten próbował zastąpić kult głównego boga – Amona – kultem Atona (tarczy słonecznej) i wprowadzić monoteizm. Kapłani Amona zdołali jednak uniemożliwić reformę i obalili faraona. W XI w. p.n.e., po wygaśnięciu XX dynastii, skończył się okres Nowego Państwa, znaczenie Egiptu znacznie wtedy spadło – toczyły się walki o tron, a poszczególne regiony stawały się coraz bardziej niezależne. W X w. p.n.e. kraj faraonów dostał się pod panowanie libijskiej dynastii, a 200 lat później władzę zdobyli królowie nubijskiego państwa Kusz. W następnych wiekach Egipt opanowywały kolejno Asyria, Persja i wreszcie Macedonia Aleksandra Wielkiego.

Około 1200 lat p.n.e. Bliski Wschód i Egipt przeżyły kolejną wielką falę najazdów obcych ludów. Informacje, jakie się na ten temat zachowały, są niejasne i fragmentaryczne. Przez ówczesnych autorów najeźdźcy byli często nazywani Ludami Morza. Ta tajemnicza grupa, wymykająca się próbom dokładniejszego określenia, prawdopodobnie doprowadziła do ruiny państwo Hetytów oraz długo i dotkliwie pustoszyła wybrzeża Egiptu. Zapewne nieco później Trakowie i Frygowie osiedlili się na południu Półwyspu Bałkańskiego i w Azji Mniejszej. Być może nieco wcześniej Grecy zaatakowali Troję, leżącą na wybrzeżu małoazjatyckim. Najazd ten w greckiej tradycji zyskał nazwę wojny trojańskiej.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D1GAVlJwl>

Nagranie filmowe dotyczące rywalizacji mocarstw i szczytu potęgi Egiptu.

Wskaż wspólne cechy państw starożytnych Egiptu i Mezopotamii. Zwróć uwagę na organizację władzy, politykę wewnętrzną i zagraniczną.

Słownik

deifikacja

(łac. *deifico, deificare* – ubóstwiać, od *deus* – bóg) – ubóstwienie, wyniesienie wybitnego człowieka albo innego stworzenia lub rzeczy do godności bóstwa; dosłownie: uczynienie bogiem

dynastia

królewski ród panujący, w którym władza przechodzi dziedzicznie z ojca na syna; pojęcie to używa się w przypadku, gdy przynajmniej dwie osoby pochodzące z tej samej rodziny panują bezpośrednio po sobie lub w niewielkim odstępie czasowym

faraon

określenie władcy starożytnego Egiptu; nazwa pochodzi od zniekształconego staroegipskiego słowa *Per-āa* – „wielki dom”; od czasów XVIII dynastii termin ten zaczęto odnosić do zarządcy pałacu („wielkiego domu”), czyli władcy; faraon był pośrednikiem pomiędzy ludźmi a bogami oraz wcieleniem Pana Niebios i żyznej ziemi Horusa,

przedstawianego w postaci sokoła a później również synem boga słońca Re; po śmierci faraona stawał się Ozyrysem, bogiem śmierci

monoteizm

(gr. *monós* – jedyny, sam, pojedynczy; *theós* – bóg) – wiara w jednego boga, wykluczająca istnienie innych bogów; najważniejszymi religiami monoteistycznymi są: judaizm, chrześcijaństwo i islam

piramida

w starożytnym Egipcie: monumentalna budowla w kształcie ostrosłupa o kwadratowej podstawie, służąca jako grobowiec faraona albo podbudowa dla świątyni; za jedną z pierwszych zachowanych piramid uważa się piramidę schodkową Dżesera, wybudowaną ok. 2650 p.n.e. w Sakkarze koło Memfis; największą jest piramida Cheopsa, jedna z trzech piramid wybudowanych w Gizie, ma podstawę o boku 227 m i wysokość 147 m; piramidy powstawały też w Sudanie i Ameryce Środkowej i Południowej (piramidy schodkowe)

Słowa kluczowe

starożytność, piramidy, faraon, starożytny Egipt, Mezopotamia, pradzieje, starożytny Wschód, cywilizacje starożytnego Bliskiego Wschodu

Bibliografia

J. Zabłocka, T. Zawadzki, *Wybór źródeł do historii starożytnego Wschodu*, Poznań 1966.

A. Ziółkowski, *Historia powszechna. Starożytność*, Warszawa 2009.

Mapa interaktywna

Polecenie 1

Zapoznaj się z mapą i wykonaj kolejne polecenia.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 2

Porównaj zasięg terytorialny państwa asyryjskiego i państwa babilońskiego oraz wyjaśnij, z czego wynikała ta różnica.

Twoja odpowiedź

Polecenie 3

Wymień i wskaż na mapie centrum państwa asyryjskiego oraz centrum państwa babilońskiego.

Twoja odpowiedź

Film + Sprawdź się

Polecenie 1

Zapoznaj się z filmami i wykonaj kolejne polecenia.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DLzMDayhz>

Nagranie filmowe dotyczące Egiptu i Mezopotamii, część pierwsza.

Polecenie 2

Wyjaśnij, co badanie egipskich mumii może powiedzieć nam o dziejach starożytnego Egiptu. Wskaż, na co muszą zwracać uwagę archeolodzy podczas badania starożytnych artefaktów.

Twoja odpowiedź

Polecenie 3

Omów na podstawie filmu wyzwolenie Egiptu spod panowania Hyksosów.

Twoja odpowiedź

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DLzMDayhz>

Nagranie filmowe dotyczące Egiptu i Mezopotamii, część druga.

Polecenie 4

Wyjaśnij, o czym świadczą sceny przedstawione na reliefach w świątyni grobowej Ramzesa III.

Twoja odpowiedź

Polecenie 5

Omów na podstawie filmu wydarzenia przedstawione na reliefach w świątyni grobowej Ramzesa III.

Tvoja odpowiedź

Zapoznaj się z zamieszczonym niżej egipskim tekstem źródłowym opisującym bitwę pod Kadesz z Hetytami, a następnie na podstawie mapy regionu z okresu po tej bitwie określ, czy relacja faraona Ramzesa II z przebiegu bitwy jest wiarygodna. Odpowiedź uzasadnij.

A

« Ani jeden wśród nich [tj. Hetytów] nie mógł podnieść ręki do boju. W piersiach ich serca osłabły ze strachu, a ramiona stały się bezwładne. Zapędziłem ich do rzeki i wrzucili się doń tak, jak z brzegu krokodyle. Padali przede mną na twarz, jeden na drugim, a ja zabijałem ich tak, jak tylko chciałem.(...)

Zwyciężyłem wszystkich wrogów i wszystkie kraje, sam jeden, kiedy opuściło mnie wojsko i rydwany. Przysięgam na Ra, na miłość Amona, ojca mego, że wszystko, co zapisano, czyniłem istotnie sam jeden, bez niczyjej pomocy.

Cytat za: J. Zabłocka, T. Zawadzki, *Wybór źródeł do historii starożytnego Wschodu*, Poznań 1966, s. 140–141.

B

Wschodni basen Morza Śródziemnego po bitwie pod Kadesz.

Źródło: Contentplus.sp. z o.o. na podstawie Bosyantek, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 2

Zapoznaj się z przytoczonym poniżej egipskim tekstem źródłowym, a następnie określ, o jakim istotnym wydarzeniu w dziejach tego kraju opowiada i jakim mianem określa się w nauce historycznej opisane tu ludy. Nazwij przynajmniej jedno z państw trzecich, o których wspomina cytowane źródło. Odpowiedź uzasadnij, odwołując się do wiedzy własnej.

« Obce ludy uknuły spisek na swoich wyspach. Z nagłą wszystkie kraje, ogarnięte wojną, padły i rozproszyły się. Żaden kraj nie zdołał im się przeciwstawić; wszystkie runęły w tym samym czasie, poczynając od Hatti, Kode, Karkemisz, Arzawy i Alasziji. [Najeźdźcy] stanęli obozem w jednym miejscu w Amurru, wycinając jego ludność i sprawiając, że kraj ten stał się taki, jak gdyby nigdy go nie było. Stąd ruszyli ku Egiptowi...

Cytat za: A. Ziółkowski, *Historia powszechna. Starożytność*, Warszawa 2009, s. 257.

Dla nauczyciela

Autor: Joanna Kalinowska

Przedmiot: Historia

Temat: Egipt i Mezopotamia

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

II. Pradzieje i historia starożytnego Wschodu. Uczeń:

3) charakteryzuje organizację państw i strukturę społeczeństw w cywilizacjach starożytnego Bliskiego Wschodu;

4) rozpoznaje najważniejsze osiągnięcia kulturowe starożytnych cywilizacji Bliskiego i Dalekiego Wschodu;

5) charakteryzuje wierzenia ludów tworzących cywilizacje starożytnego Bliskiego i Dalekiego Wschodu, z uwzględnieniem judaizmu.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- opisuje organizację władz w pierwszych imperiach starożytnych na terenach Egiptu i Mezopotamii;
- omawia okres świetności starożytnego Egiptu;
- wymienia i wskazuje państwa, które powstały na terenie Mezopotamii.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- analiza materiału źródłowego (porównawcza);
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Przygotowanie do zajęć. Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „Egipt i Mezopotamia”. Prosi uczestników zajęć o zapoznanie się z tekstem w sekcji „Przeczytaj” i filmami w sekcji „Film + Sprawdź się” tak, aby podczas lekcji mogli w niej aktywnie uczestniczyć i wykonywać polecenia.
2. Nauczyciel poleca uczniom, aby przygotowali prezentację w oparciu o informacje zawarte w sekcji „Przeczytaj” oraz filmów, tak aby w fazie realizacyjnej przedstawić ją na forum klasy. Może rozdzielić uczniom szczegółowe zagadnienia, np. jedna osoba (grupa do maksymalnie trzech osób) skoncentruje się na starożytnym Egipcie, druga – na Mezopotamii.

Faza wstępna:

1. Nauczyciel odczytuje wyświetlony na tablicy temat lekcji oraz cele zawarte w sekcji „Wprowadzenie”. Przedstawia uczniom planowany przebieg zajęć.
2. Raport z przygotowań. Nauczyciel, przy użyciu dostępnego w panelu użytkownika raportu, weryfikuje przygotowanie uczniów do lekcji: sprawdza, którzy uczestnicy zajęć zapoznali się z udostępnionym e-materiałem. Nauczyciel poleca uczniom, aby zgłaszali swoje propozycje pytań do wspomnianego tematu. W ten sposób uczniowie formułują obowiązujące ich kryteria sukcesu. Jedna osoba może zapisywać je na tablicy. Gdy uczniowie wyczerpią swoje pomysły, a pozostały jeszcze jakieś ważne kwestie do poruszenia, nauczyciel uzupełnia informacje.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel przypomina o prezentacjach przygotowanych przez uczniów przed lekcją. Poleca wybranym osobom (lub ochotnikom) zaprezentowanie swoich prac przed resztą klasy. Po prezentacji uczniowie krótko dyskutują o prezentacji, dodają informacje, które ich zdaniem warto uwzględnić. Prowadzący może korygować odpowiedzi i uzupełniać informacje, udziela też uczniom informacji zwrotnej dotyczącej prezentacji.
2. Praca z multimedium („Mapa interaktywna”). Nauczyciel czyta polecenie nr 2: „Porównaj zasięg terytorialny państwa asyryjskiego i państwa babilońskiego oraz wyjaśnij, z czego wynikała ta różnica” i poleca uczniom, aby w parach wykonali zadanie w oparciu o wskazówki zawarte w e-materiale. Po wyznaczonym przez nauczyciela czasie wybrani lub chętni uczniowie odczytują swoje propozycje. Nauczyciel komentuje rozwiązania uczniów. W podobny sposób uczniowie wykonują kolejne polecenie, wymieniając i wskazując na mapie centrum państwa asyryjskiego oraz centrum państwa babilońskiego.
3. Utrwalanie wiedzy i umiejętności. Uczniowie wykonują w 4-osobowych grupach ćwiczenia 1 i 2 z sekcji „Film + Sprawdź się”, następnie wylosowana grupa prezentuje swoje rozwiązania na forum. Pozostałe grupy komentują i uzupełniają informacje. Nauczyciel weryfikuje ich poprawność.

Faza podsumowująca:

1. Jako podsumowanie lekcji „Egipt i Mezopotamia” nauczyciel może wykorzystać zdania do uzupełnienia, które uczniowie również zamieszczają w swoim portfolio:
Przypomniałam/Przypomniałem sobie, że... Co było dla mnie łatwe... Czego się nauczyłam/nauczyłem... Co sprawiało mi trudność...
2. Na zakończenie nauczyciel omawia przebieg zajęć i pracę uczniów, dokonuje oceny prac przedstawionych przez uczniów na początku lekcji.

Praca domowa:

1. Wróć do materiałów filmowych znajdujących się w zakładce „Film + Sprawdź się” i wykonaj dołączone do nich polecenia.

Materiały pomocnicze:

- J. Zabłocka, T. Zawadzki, *Wybór źródeł do historii starożytnego Wschodu*, Poznań 1966.
- A. Ziółkowski, *Historia powszechna. Starożytność*, Warszawa 2009.

Wskazówki metodyczne:

Uczniowie mogą przed lekcją zapoznać się z informacjami w sekcji „Mapa interaktywna”, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach i pogłębiać swoją wiedzę.